

Posudok

na habilitačnú prácu PhDr. Jána Gallika, PhD.

Komparatívne sondy do stredoeurópskych literatúr

Slovenská katolícka moderna v stredoeurópskom priestore

(2019)

Ján Gallik predložil habilitačnú prácu s presne vymedzeným tematickým okruhom. Je veľkou zásluhou autora, že ako mladý literárny historik sa s plným nasadením koncentroval na katolícku modernu a pokladá ju za dôležitú súčasť slovenskej literatúry 20. storočia. Odrazovým mostíkom mu bola monografia o básnikovi Harantovi, ktorou sa uviedol ako perspektívny odborník na literatúru tejto proveniencie. Aj v habilitačnej práci sa venuje tvorbe tohto básnika, ale vcelku má rukopis oveľa širší záber a obsiahne takmer celú katolícku modernu s osobitným dôrazom na poéziu. Pokiaľ sa doteraz autor venoval predovšetkým slovenskej katolíckej moderne, habilitačná práca sa v značnej miere rozširuje o komparatívny aspekt, o porovnávanie tvorby autorov slovenskej katolíckej moderny s predstaviteľmi inonárodných literatúr, presnejšie českých a maďarských básnikov, ale sčasti aj prozaikov. Absentujú dramatici. Možno tu spomenúť hlavne dve hry zo slovenskej tvorby: Ignác Grebáč-Orlov napísal divadelnú hru s biblickou témou pod názvom *Rúth*, istým spôsobom na túto hru nadväzuje dráma Karola Sidora *Tamar* (Vatra, roč. 5, 1923, č. 1, 2). Nemožno nespomenúť v tejto súvislosti Rudolfa Dilonga, ktorý sa tiež pokúšal písať drámy. Najznámejšou je jeho dráma o sv. Gorazdovi, ktorá bola inscenovaná amatérmi po roku 1989 v Močenku. Patrí sem napokon aj Hviezdoslav so svojou drámou *Herodes a Herodias*.

O prevahe básnickej tvorby u predstaviteľov katolíckej moderny niet žiadnych pochybností, ale napokon aj próza má primerané zastúpenie v ich tvorbe. Z prozaických diel sa autor zameriava na diela Pavla Hrtusa-Jurinu, na esejistickú tvorbu Pavla Straussa, hodnotí aj román Janka Silana *Dom opustenosti*. Žiadalo by sa tu aspoň spomenúť novelu Mikuláša Šprinca *Svätý Andrej-Svorad* (Umelecký životopis svätca), ktorú tento známy predstaviteľ katolíckej literatúry napísal už v emigrácii. V tejto súvislosti sa vynára otázka, či by sa nemali aspoň vymenovať niektoré diela z oblasti vecnej literatúry (Krčméry, Silvester: *To nás zachránilo*, Kadlec, Juraj: *Lopta a kalich*, Kružliak, Imrich: *Rekviem za maliara*, Dilong, Rudolf: *Mladosť z očistca a Ruža Dagmar*). Nehovoriac o bohatej tvorbe Jána Chryzostoma kardinála Korca. Náboženská tvorba podobnej povahy je zastúpená v Maďarsku už oveľa skôr, možno tu spomenúť nitrianskeho rodáka Ottokára Prochászku (1858-1927) alebo Tihaméra Tótha (1889-1939), biskupa a univerzitného profesora. Jeho kniha *Čisté dospievanie* bola preložená do 20 jazykov a vyšla aj v slovenčine v Spolku sv. Vojtecha v roku 1944 prvýkrát, odvtedy viackrát. Pokiaľ o prvom z nich sa aspoň zmieňuje J. Gallik, T. Tótha, autora mravoučných textov pravdepodobne ani nepozná. Pri výskume maďarských autorov bol základným problémom fakt, že si J. Gallik zvolil tému, ktorá predpokladá znalosť maďarčiny aspoň na pasívnej úrovni. Pravda, tento zdanlivý deficit je náležite vyvážený so zastúpením iných maďarských autorov, ktorých diela sú preložené do slovenčiny. Keďže na začiatku práce sú presne stanovené princípy náboženskej tvorby v stredoeurópskom kontexte, do tretej kapitoly mohli byť zaradené interpretačné sondy, koncipované na podklade komparatívnej metodológie

(Komparatívne prierezy do stredoeurópskej katolíckej literatúry). Musíme kladne hodnotiť výstižnú komparáciu prozaickej tvorby Jakuba Demla a Janka Silana (s. 100-105) ako aj Jozefa Tótha a Györgya Rónaya (s. 131-141), ale aj ďalšie podkapitoly sú na náležitej úrovni.

Porovnávací charakter napokon dominuje aj v prvej časti práce, v ktorej sa rieši postavenie a funkcia katolíckej literatúry v stredoeurópskom priestore. Výskum je však obmedzený iba na 20. storočie, a to na slovenskú, českú a maďarskú literatúru. V tejto časti práce je vývin rozdelený aj na etapy, dôležitejšie sú však porovnávania jednotlivých predstaviteľov katolíckej literatúry. Tu by bolo treba venovať ešte väčšiu pozornosť politickým zlyhaniam jednotlivých autorov či už počas Slovenského štátu alebo v horthyovskom Maďarsku (Ignác Grebáč-Orlov, Rudolf Dilong, Valentín Beniak a pod.). Z maďarských autorov nesporne sem patrí József Nyírő (1889-1953), ktorého J. Gallik ani nespomína, hoci jeho tvorba obsiahla aj tematiku kresťanstva. Týka sa to aj Sándora Sajóa (1868-1933), už síce takmer zabudnutého básnika, ale pochádzajúceho z územia súčasného Slovenska. Veľký priestor však dostáva László Mécs (1895-1978), jeden z najuznávanejších básnikov v kontexte maďarskej literatúry medzi dvoma vojnami, ktorý sa narodil v Kostolánach nad Hernádom.

V súvislosti s týmto básnikom však mnohé dôležité fakty v habilitačnej práci chýbajú. Vôbec nie je spomenuté, že László Mécs ako kňaz pôsobil dlhé roky na území Slovenska: vo Veľkých Kapušanoch (1920-1929), potom v Kráľovskom Chlenci (1930-1944). Po nástupe komunistickej diktatúry bol odsúdený na 18 rokov väzenia, z čoho odsedel tri roky (1950-1953). Ďalšie obdobie svojho života strávil na Panónskej hore (Pannonhalme), z literárneho hľadiska akoby na vedľajšej koľaji, úplne zavrhnutý, neuznávaný. Napriek tomu, že jeho básne v čase najväčšej slávy boli preložené do holandčiny, nemčiny, španielčiny, angličtiny, estónčiny, taliančiny a prirodzene aj do slovenčiny. Dokonca k francúzskemu vydaniu jeho básní napísal predslov Paul Valéry. Chýba ešte aj zmienka o tom, že o jeho tvorbe a životných peripetiách vydala Žofia Bárcziová (Bárczi Zsófia) samostatnú monografiu pod názvom *Szellemidézés* („Vyvolávanie ducha“, Bratislava, 2008. 208 s.). Monografia síce nebola preložená do slovenčiny, napriek tomu by ju bolo treba evidovať ako prameň pre lepšie poznanie tohto významného predstaviteľa katolíckej poézie v stredoeurópskom regióne. Navyše rodáka zo Slovenska a pôsobiaceho dlhé roky na našom území.

V práci je všetko logicky usporiadané, kompozične vhodne rozdelené a roztriedené. V samej podstate ide o dielo, ktoré má všetky znaky dobre napísanej monografie o katolíckej moderne v stredoeurópskom priestore. V maximálnej miere tu dominuje komparatívny aspekt, najmä v podkapitolách, kde sa porovnávajú jednotliví predstavitelia katolíckej tvorby českej a slovenskej literatúry (Jakub Deml a Janko Silan, Jan Zahradníček a Ján Haranta). Trošku absentuje interpretácia konkrétnych básní. Na druhej strane možno kladne kvitovať dôsledný axiologický prístup k jednotlivým dielam konkrétnych autorov.

Niektoré poznámky k textu:

1. Nepokladám za správne takto sa odvolávať v rámci textu na prameň: (Putna In Kiss Szemán-Kolmanová 2014, s. 8) (s. 14), (Dyserinck In Koprda, 2010, s. 450) (54), (Križka In Tóth 2100a, s. 700) (s. 138). Príkladov je viac! Tento spôsob citácie nie je v súlade s našimi normami.
2. László (Mécs) v genitíve zostáva nezmenený, takto: Lászlóa (Mécsa). V texte je nesprávny tvar: Lászlá.
3. Pri hodnotení Valentína Beniaka by sa žiadalo viac zdôrazniť aj jeho zlyhanie, myslím tu na jeho antisemitizmus a zastávanie funkcie osobného tajomníka pri Alexandrovi Machovi (s. 49, s. 53). Napriek tomu, že ako básnik je autorom

textov, ktoré sú organickou súčasťou slovenskej poézie, eo ipso aj slovenskej literatúry.

4. V súvislosti s tvorbou Andreja Žarnova sa nespomína jeho báseň *Slovenský žiaľ*, ktorá patrí k výnimočným skvostom elegickej tvorby v slovenskej poézii (s. 54).
5. Ak hodnotíme časopis *Verbum*, hodno spomenúť, že tu začali rozvíjať svoj talent aj básnici Vojtech Mihálik a Miroslav Válek, ktorí sa neskoršie dali do služieb komunistickej ideológie (s. 60) a v čase normalizácie tvorili v duchu socialistického realizmu.

Treba však povedať, že práca J. Gallika spĺňa aj tie najnáročnejšie kritériá. Svedčí o tom nielen celá koncepcia textu, ale aj vypracovanie a dokonalé zvládnutie nosných kapitol, z ktorých hlavne druhá kapitola (Slovenská, česká a maďarská katolícka literatúra v 20. storočí) podáva ucelený obraz o katolíckej moderne v stredoeurópskom regióne z literárno-historického hľadiska. Ide o celkový prehľad o príslušníkoch tohto literárneho smeru ako aj o výstižný výklad jeho vzniku, vývinu, ba aj o jeho charakteristických vlastnostiach. Navyše sa J. Gallik pokúša odhaliť aj východiská tohto špecifického umeleckého smeru v rámci strednej Európy. Isteže, ich texty svojím obsahom sú v príkrom protiklade s tým, čo sa nachádza v dielach predstaviteľov avantgardy alebo modernej literatúry, hoci občas sa k nim chceli priblížiť (Rudolf Dilong, P. G. Hlbina, Jan Zahradníček, László Mécs). Tvorba katolíckej moderny sa totiž zväčša zakladá na konzervatizme, a to aj z hľadiska formy, aj z hľadiska obsahu. Konzervativizmus však nie je tu hanlivý výraz, akým sa stal v období socializmu. Zotrvávanie na tradícii, čím súvisí aj preferovanie náboženských tém a zachovávanie osvedčených básnických prostriedkov (pravidelný rytmus, používanie rýmu a pod.). Možno by bol vhodnejším termínom na tento typ literárnej tvorby názov kristocentrická literatúra (poézia, próza, prípadne dráma), ale už by sa to sotva ujalo.

Treba však zároveň podotknúť, že J. Gallik sa postupne vypracúva na jedného z najlepších odborníkov na katolícku literatúru nielen v slovenskom, ale aj v stredoeurópskom kontexte. Svedčí o tom aj jeho publikačná činnosť v zahraničí, aj jeho neustále sa rozvíjajúce kontakty s odborníkmi mimo Slovenska. Na základe týchto skutočností možno konštatovať, že systematicky sa stará o svoj kvalifikačný rast a postupne sa stáva z neho významný odborník na katolícku (kresťanskú) literárnu tvorbu.

Habilitačnú prácu *Komparatívne sondy do stredoeurópskych literatúr (Katolícka literatúra v stredoeurópskom priestore)* PhDr. Jána Gallika, PhD., odporúčam prijať na obhajobu a po úspešnej obhajobe mu odporúčam udeliť akademický titul docent v študijnom odbore 2.1.23 teória literatúry a dejiny konkrétnych národných literatúr.

Nitra 26. 1. 2019

Prof. PhDr. Tibor Žilka, DrSc.,
oponent